

BUITEN

5^E JAARGANG N^O. 37.

ZATERDAG 16 SEPTEMBER 1911.

Foto R. Tefé.

GROENE SPECHT BIJ ZIJN JONGEN.

INHOUD:

DE GROENE SPECHT, DOOR A. B. WIGMAN, GEÏLL. BLZ. 433 EN 442	
UIT FRANKRIJKS WILDERNIS, IV, DOOR JOHAN SCHMIDT BLZ. 434	
HET KASTEEL „DE VOORST”, (SLOT), DOOR J. DE GRAAF,	
GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 436—439
DE BERKENBLAD-SNUITTOR (RYNCHITES BETULAE L.)	
DOOR S. LEEFMANS, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 440 EN 441
AVONDTINTEN, DOOR H. E. H., GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 442
VEILIGHEIDSDIENST DER DIEREN, DOOR A. F. V. B.	443
AGAPANTHUS WEILLIGHI, DOOR B. J. K.	443
MAANNACHT OP FURKAPAS, (GEDICHT), DOOR J. H.	
PLANTENGA JR.	443
VAN JAVA'S TEMPELSCHOONHEDEN, IV, DOOR JOHAN	
BRANDENBURG JR., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 443 EN 444
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotograficën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk uit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

UIT FRANKRIJKS WILDERNIS.

IV. DE EENOOGIGE.

ZIEHIER de geschiedenis van de éénoogige. Kind uit een groot arbeidersgezin, dat in de banlieue van Parijs was gehuisvest, had de kleine Valentine al heel vroeg in haar onderhoud moeten voorzien. 't Was haar vader niet lang mogelijk geweest mede voor haar te zorgen en deze had haar afgestaan aan een weduwnaar, een marchand de vins, die hem beloofd had, goed voor haar te zullen zijn. Toen was ze juist dertien jaar geweest en met heel de oprechtheid van haar onschuld bij den caféhouder gekomen, waar ze, hoewel een kind nog, de huishouding zou beredderen en 's avonds als 't kon, de klanten bedienen. 't Was een klein cabaret in een der vele nauwe straatjes van het quartier St. Sulpice, de beelden-gieters wijk bij den boulevard St. Germain. 's Avonds als ze hard gewerkt had, met nijvere handen de kamers gereinigd, het café op orde gebracht, stond ze weer achter het buffet, klaar om den ouvriers hun bier, hun wijn of absint te schenken. Als 'n kleine Parisienne, had ze daar dan getrouwd, met zorgvuldig opgemaakte haren en nauwsluitend japonnetje reeds, terwijl de patroon haar vanaf zijn tafeltje aanmoedigend toeknikte. En het mooie kind, pas in die groote stad, omgeven door lachende, vleierende mannen, allen rammelend met geld, voelde zich dan trotsch, gaf hem blij terug zijn goedkeurende knipoogjes, hoog opschaterend telkens haar kinderlijken lach, druk en verhit door 't vele, vlugge bewegen en den lauwen drankwalm. De overigen, de habitués maakten haar complimentjes, dronken op haar toekomst als belle femme, offereerden haar, wat zij nooit mocht weigeren, en ook niet behoefde, daar de patroon haar reeds geleerd had handig te manoeuvreren met hetzelfde glas, alsof zij onophoudelijk zich opnieuw inschonk. Men lachte dan, kneep haar in de wangen, waaraan ze vroolijk snappend wist te ontkomen: de caféhouder had haar daartoe zoo goed afgericht. En wanneer 't café gesloten was, schertste hij met Valentine, noemde haar zijn charmante cochonne, prees haar. Zoo bleef zij daar alleen, dagen en nachten, door niemand beschermd of bewaakt. Zelfs haar vader zag niet naar haar om, tenzij hij in de stad moest zijn en dan nog bovendien in de buurt. Anders kwam hij niet, liet hij zijn kind in handen van haar patroon, alleen, in dat huis, waar de lucht met alcohol doortrokken was en hare gedachten zich beperken moesten tot de vulgaire conversatie van den vorigen avond. De patroon, 'n man van lage levens-principes, deed haar niets dan prijzen, zette haar aan, nog uitgelatener de gasten te bedienen en gaf haar daarbij raad. Hij leerde haar de drinkers te bedriegen, deed haar voor op welke manier zij zich verrekenen moest, haar tevens waarschuwend goed uit de oogen te zien of een klant bedronken was, wijl hij de goede reputatie van zijn huis wilde bewaren. In deze omgeving verbleef de mooie Valentine, in voortdurend gezelschap van een man, die van dag tot dag aangevuurd door 't succes van zijn kleine menagère bij zijn clientèle, haar al

heel spoedig achtervolgen ging met liefdesbetuigingen. Hij kocht haar geschenken, deed haar beloften, wist eindelijk het reeds half-verdorven kind geheel in zijn macht te krijgen. Van toen af aan was het gedaan met 't beetje vrijheid dat haar nog restte. Overal achtervolgde hij haar, bespiedde hij haar doen, de liefdeswaanzin-nige. Hij dwong haar niet meer tegen anderen te lachen, sloeg haar, als ze nog coquetteerde, gelijk hij haar zelf geleerd had en dreigde haar met zijn revolver als hij vreesde dat ze hem zou bedriegen.

De kleine Valentine verbleekte met den dag. De zorglijke angst tintelde van toen af in haar onrustige pupillen en slechts schijn-lachend stond ze hen nu te woord, die haar met galanterie behandelden. Geen oogenblik had zij meer vrede. Bij elke beweging vatte ze den jaloerschen speurblik van haar meester, en bij ieder woord dat ze zei wist ze de controleerende oplettendheid van hem. Streng sloeg hij haar gade, als een cipier haar bewakend, als een beul haar straffend zoo zij durfde opkijken naar de vriendelijke jongelieden, die drukker dan voorheen, om haar, het café frequenteerden. Eens op een na-avond was het ernstiger begonnen, toen één der gasten, een jonge schilder, haar had geplaagd met lieve woordjes. Eerst had de patroon verzocht te zwijgen, toen geboden, om eindelijk in dolle razernij den jeugdigen bezoeker buiten de deur te smijten. Er was geweldig gevochten en de arme Valentine was in bloedstollenden angst naar boven gevlucht, op den voet gevolgd door den marchand de vins, die haar ergerlijk mishandelde, haar daarna had gesmeekt hem te vergeven en lief te hebben. Maar den dag daarop had hij au paroxisme de sa colère weer een ander gebousculeerd en de deur uitgeslagen. Bijna dagelijks nu hadden die tooneelen plaats. Iedereen, die slechts een langen handdruk met Valentine wisselde, onderging hetzelfde lot als de voorgaanden, langzamerhand had dit ten gevolge, dat de klanten wegbleven. Men waagde er zich niet meer. Wat de kleine Valentine al heel gauw ontgelden moest, die nu verweten werd, tout le monde op haar verliefd gemaakt te hebben. Intusschen echter, nu de affaire ging verlopen, sloeg zijn gedrag heelemaal om en dwong hij het meisje de weggeblevenen te lokken. Ze moest zich opzichtig kleeden, den voorbijgangers toelachen. Hij kreeg een afkeer van haar, wijl hij haar de oorzaak weet van zijn achteruitgang. Fel ging hij haar haten, met al de kracht van den moreel-gezonkene die wat hij eens liefhad, desnoods verkoopt uit laffe, verachtelijke vrees voor de toekomst, zoo hij meent dat bij haar de oorzaak schuilt. Zijn schuldige minnarijen wilde hij op haar wreken, inwendig verwenschend den dag, waarop het meisje bij hem was in huis gekomen. Voornemens, ten koste van haar, er zich weer bovenop te werken, beval hij haar zijn zin te doen en niets onbeproefd te laten om zijn vroeger debiet terug te winnen. En 't onderworpen slachtoffer gehoorzaamde hem gedwee. Geheel in zijn macht, deed zij precies wat hij wenschte. Ze moest zich blanketten, haar jurk dragen met geraffineerde chic, wist met 'n petit rien het schunnigste effect te bereiken. 't Meisje bij den kroegbaas gekomen, op 'n leeftijd waarop alles nog van haar te maken was onder den invloed van dat individu, dat gewetenloos het kind exploiteerde, verwerd geheel, onderging die verandering naar ziel en lichaam, zoo noodig voor het métier dat zij spoedig zou beoefenen. Afgericht, gedresseerd, nam ze weldra de allures aan, die haar geleerd werden. Doch die moeite was grootendeels vergeefs geweest. Er waren er maar weinigen meer, die zich in het caféje waagden en ofschoon de patroon weer de voorkomendheid zelve werd, bleven degenen die er nog kwamen, er maar zeer kort, Valentine ongemoeid latend, die kwassie-vroolijk, uitgelaten lachte. . . . Eindelijk, toen bleek dat niets meer hielp, de affaire totaal verlopen was, huurde hij een huis bij de gare Montparnasse en begon daar een zaak van niet te kwalificeeren allooï.

Al de uren van haar jong leven, handelde en dacht ze zonder eigen oordeel of wil. Geen tijd hebbende over het goed en kwaad na te denken, stond zij steeds aan alle verleiding bloot, van ieder beter denkende verlaten. En de lachende, jolende mannen, het geld en de overvloediger maaltijd maakten haar steeds darter, deden haar verliezen elke schroomvalligheid, gaven daarvoor in plaats een meedoogenlooze brutaliteit. Reeds geheel ondergegaan in den patroon, had ze zelfs niet eens haar vader de latere woonplaats opgegeven, want de baas had wel begrepen, dat indien zijn adres bekend zou worden 't gedaan zou zijn met zijn winstgevend bedrijf, waarvan het lokvogeltje de ziel was. Hij zeide haar dat haar vader uit afgunst haar zou laten weghalen, en dat ze dan weer naar huis moest, bij haar broertjes en zusjes wonen in een schamel vertrek. Dat ze voorgoed afgedaan had met dit vie de plaisirs.

't Was daar een samenkomst van vaak fuifende jongelieden, van kleine burgers, arbeiders, nachtelijke vlinders en duistere figuren van die bewuste wijk. Elkeen kwam er met hetzelfde doel, de laatsten uitgezonderd. Die overlegden daar, bespraken daar hunne plannen, wisten handig door mooie voorspiegelingen den patroon in hun complot te betrekken, voornamelijk omdat zij ook in Valentine een prachtig hulpmiddel zagen. En zoo gebeurde 't, dat zij werd ingewijd in de geheimen der cambriolage. 1) Wanneer de zaak gesloten was, bleven de gredins 2) er achter, om in de kleine bovenkamer haar aanschouwelijke voorstellingen te geven van hun bedrijf. Ze wisten een beau coup à faire 3) — maar geloofden alleen te slagen als zij rekenen konden op de handigheid van de kleine sauterelle, 4) dat was de bijnaam van Valentine. Ze moest oppassen voor une gaïfe 5), pour ne pas être flambée 6) Wat zij, het gewillige kind, cocasse 7) vond, in haar overmoed van geen

vrees nog kennende avonturierster. Ze verlangde er naar te kunnen laten zien wat ze dorst en vermocht, nu ze als apprentice nog niet geheel vertrouwd werd, haar flinkheid en sluwheid te toonen en drong er op aan 't maar zoo spoedig mogelijk met haar te probeeren. Of dachten zij, die nigauds, qu'elle n'avait pas d'estomac. 8). Dat zouden ze zien. Doch la bande de Montparnasse was voorzichtig en vreesde, dat door haar l'affaire serait râtée. 9) Toch wist ze hun, door haar schrandereheid te overtuigen al dadelijk mee te kunnen gaan, waartoe de bende onder het klinken der glazen, dan ook besloot. Dien nacht dus, trok zij er het eerst op uit. Weinig meer te doen dan se tenir aux aguets of er ook onraad was, kweet ze zich met bijzondere oplettendheid van haar taak. Doch te weinig bekend met de onhoorbare nadering der agents cyclistes, zou haar deze eerste nacht al noodlottig worden. Ze werd gearresteerd en in het nabijzijnde bureau de Police ondergebracht, vanwaar ze den volgenden dag naar het dépôt werd getransporteerd. Daar aangekomen, in een cel opgesloten, wachtte ze angstig haar lot. Ze wist niet wat er nu gebeuren ging en dacht voortdurend met onstuimigen angst aan het komende; de gevangenis, de bende, en aan haar woesten patroon. 't Zou echter minder erg afloopen ditmaal dan ze gedacht had. Door haar ondervrager te misleiden, zeggende dat ze weggeloopt was van haar patroon, waarvan ze evenwel spijt had, wist ze de heeren te bewegen haar een brief te doen schrijven aan den marchand de vins, waarin ze om vergeving vroeg en hem verzocht haar te komen halen. Wat geschiedde. En zoo werd ze vrijgelaten, daar men den patroon geloofde, die, alles begrijpend, brutaal naar het dépôt was gegaan, wijl hij nog nimmer met de justitie in aanraking was geweest. Als een heldin ontvangen, vergoedde men haar bij haar terugkomst en 't overmoedige meisje, dronken van dien lof, vergat 't doorstane en stemde toe, aangespoord door haar meester en tiran, weer mee te zullen gaan. Men bewonderde haar omdat ze niets verraden had en voorspelde de sauterelle qu'elle brûlerait l'étape 11). Van toen af aan was zij gelukkiger, wist maanden en maanden de politie te verschalken, trok er eindelijk op uit, om zelf daadwerkelijk bij inbraken behulpzaam te zijn. Eindelijk viel ze weer in handen der justitie en ditmaal hoorde ze tot haar „roem en eere” de eerste straf eischen: Ze ging naar St. Lazare, den tempel, waarin de ongelukkigsten pas de echte wijding tot misdadigsters ontvangen, volgens de kameraden. En ze droeg daarom ook haar straf met gelatenheid, zelfs met eenigen trots, want ze wist bovendien dat le beau George niet ongeduld op haar terugkomst wachtte, le beau garçon, die haar al zooveel lieve woordjes had gezegd. Hoe zegevierend had hij haar niet aangezien, toen hij werd gegrepen de laatste maal. Met haar zou hij tegelijk vrij zijn en ze nam zich voor met hem te gaan, den patroon zijn congé te geven, omdat hij zich zoo laf gedragen had, toen hij als getuige was gedagvaard in haar zaak. Haar verloochend had en zelfs gezegd dat ze nooit wilde deugen. Met woede, de vuisten dreigend gebald, kon ze daaraan terug denken, voornamelijk omdat ze haar vader ter terechtzitting zoo schrikbarend had zien schreien om haar. Toch had ze gezwegen nog, klaagde ze haar meester niet aan. Daarvoor was ze te zelfbewust geweest. Een zekere hoogmoed had haar doen zwijgen, juist omdat hij gesproken had, in de meening hem beschaamd te zullen maken. Maar ze had wel gezien, toen zij weggevoerd werd, dat ze zich vergist had. Hij had 'r alleen maar een coup d'œil toegeworpen, alsof ie boos op d'r was. Neen ze nam liever den mooien George, al had hij een vriendin. Hij had 't haar toch zelf al eens gevraagd, toen ze alleen in 't café waren. Over hem piekerde ze de eerste dagen, over hem en haar patroon. Maar vooral over haar armen vader. Wroeging had ze, hevige wroeging en smart, want de afgewerkte man had ze ineen zien zakken van droefheid. Ze had gehoord hoe hij zich zelf verweet haar zoo roekeloos aan dien vriend te hebben overgeleverd. . . . en. . . en soms was 't haar geweest als 'n openbaring. De herinnering als 'n waarschuwing. Ze hoopten dat ze op den goeden weg zou terugkeeren, hadden de rechters gezegd en haar daarom 'n niet al te zwaar vonnis toegewezen, ofschoon ze haar reeds lang nagingen en wisten dat ze gevaarlijk was. Tot den goeden weg terugkeeren. 't Had haar zoo vreemd toegeklonken, haar, die niets nog van dien weg afgewist, daar ze dien nooit had kunnen begaan, nu anderen haar hun weg hadden aangewezen. Daarover dacht ze menigmaal. Op de dagen dat er bezoek was, haar vader haar in 't parloir 12) wachtte, haastte ze zich naar hem, met onbedwingbaar ongeduld, luisterde ze naar zijn vermaningen en nam zich telkens beslister voor, zoodra ze vrij kwam, arbeid te zoeken. Wat waren die dagen treurig voor haar. Telkens hoorde ze zijn zelfverwijt, zijn verdriet. Zijn innerlijke vernietiging was hem aan te zien en als er nog iets noodig zou zijn geweest om haar van 't kwade terug te houden, zou de aanblik van haar rampzaligen vader voldoende zijn. Hoe weinig woorden hadden de gevangenzusters nog te spreken. Zij zelf was 't, die er op aandrang naar een fabriek of atelier te gaan, teneinde te kunnen ontkomen aan haar belagers. Telkens herhaalde zij 't opdat men haar maar gelooven zou, tot eindelijk, op een blijen morgen zij vast besloten St. Lazare mocht verlaten en weggebracht werd met alle voorzorgen, zoodat zij, die haar opwachten, haar spoor geheel bijster werden.

De fabriek waar Valentine werk zou vinden was buiten Parijs en vol moed begon ze haar taak die haar toch wel wat zwaar viel in den beginne. Vol ijver legde ze zich echter op den arbeid toe, niet lettend op de anderen, die haar wat achterdochtig beoeldden, ook omdat de opzichter zoo speciaal op haar toezag.

Helaas, haar goede wil zou haar niet lang beschermen tegen het noodlot. Zij werd ontdekt. Ontdekt, doordat een der werksters wist wiens dochter zij was, daar zij in de nabijheid woonde van Valentine's vader, die haar opgetogen had verteld waar zijn ongelukkig kind werk gevonden had. Van toen af was het gedaan. Had de fabrikant Valentine willen helpen, de vrouwelijke collega's maakten 't haar onmogelijk. Ze verzonnen de ondraaglijkste plagerijen om haar weg te krijgen, want met 'n apache féminine wilden ze niet samenwerken. Wie kon zeggen wat ze nu weer in het schild voerde. Dat werken op de fabriek zou wel een bedoeling hebben. Men maakte haar gereedschap onklaar, liep haar sprakeloos voorbij; spuwde op den grond als ze langs ging en zong liedjes op den naam „Valentine de la bande de Montparnasse”. Eerst had de gesarde zich niet gewonnen willen geven, had ze gedaan alsof ze niets hoorde, doch toen eindelijk, dag aan dag de gruwelijkste martelingen werden bedacht om haar met geweld te bannen, was ze eindelijk luide uitschreiend het onrecht dat haar was aangedaan, plots weggeloopt, hard, wanhopig dravend, onder afschuwelijk gejuich van de meisjes en vrouwen der fabriek. Wat nu! Daar stond ze. De vertwijfelingskreten ontsnapten haar keel en niet wetend waarheen te gaan, ging ze voort, al maar voort. Ze wilde de wereld ontvluchten dat niemand haar meer terug zou zien. Ze voelde de tragiek van haar leven, 't onontkoombare en in haar riep 't: Waarheen? waarheen? Ze dacht niet, wist niet, tot plots, in haar hulpeloosheid zoekend naar een redder, als een verlossing le beau garçon haar door het geheugen schokte. Niet naar huis, daar wachtte haar hetzelfde als op de fabriek. Daar kon ze niet heen, wilde ze niet, want ze had zoo'n behoefte aan innigheid, troost. . . . en liefde. Naar le beau George riep 't verlossend in haar en ze haastte zich. Met de métro 13) bereikte zij de plaats waar hij woonde en vlug spoedde ze zich naar het kroegje waar hij, als hij niet bij den patroon kwam, biljartte. Hij was er, als altijd. Met vreugdevollen uitroep kwam hij haar tegemoet, omhelsde haar daar zij rechtstreeks op hem was toegegaan als op iemand dien ze gezocht had. Te midden van het lawaai, het geweld van vallend glaswerk en schreeuwende mannen, baande zich de vriendin van George een weg, sprong op Valentine toe om haar rechten te beschermen. Maar de jonge kerel stootte haar af, nu hij zich toch niet had weerhouden en meteen van de onverwachte verrassing gebruik wilde maken zijn vriendin voor Valentine te ruilen. Een lang gekoesterde, maar reeds opgegeven wensch — die door het plotse verschijnen van Valentine ineens tot vervulling kwam 14). De zoo bruusk teruggewezen vrouw, nam daar echter geen genoegen mee. Ze schold en raasde, ofschoon 't niets vreemds in haar omgeving was, en ging ziedende van drift Valentine te lijf. Snel trok ze haar couteau à cran d'arrêt uit haar zak, Valentine uitdagerend met haar om le beau George te kampen. Valentine verlagen, keek de brieschende straatmeid aan, die niets liever verlangde dan dadelijk toe te stooten en eer ze wist wat ze doen zou, had George, die dezen strijd, als gebruikelijk, zeer billijk vond, haar al zijn mes in de hand gedrukt. De mannen gingen rondom op de tafels staan, trokken de meiden naar hen op, ophitsend, terwijl sommigen in de handen klaptten. George leunde bleek tegen het buffet, gaf het aanvalsein en dadelijk vloegen zij op elkaar in. Maar het gevecht was gauw beslist. Valentine, in het oog getroffen, rolde gillend van pijn over den vloer, terwijl de overwinnares zegevierend haar mes in het beschoot stak. 'n Oogenblik van consternatie, dan droegen ze Valentine naar de achterkamer, verdwenen een voor een, met George inclusief, het aan den hospes overlatend een flic te waarschuwen, „dat ze een gewonde vrouw bij hem hadden binnengedragen”. En zoo gebeurde. Valentine werd naar het hospitaal vervoerd, waar haar het zwaar-verwonde oog moest worden uitgenomen.

Voor het hof van assises * * * stond een verminkte vagebonde terecht. Het was een met vodden omhangen jonge vrouw, amper in staat tot antwoorden, geheel versuft voor zich uitstarend. De armoe en ontbering hadden het gezicht, waarin een oog ontbrak, ontvleesd — de misère het verworden schepsel alle kracht ontnomen. Het zat daar neer in de duistere, ruime gerechtszaal, niet in staat het hoofd op te richten, toen de rechter haar toesprak zelfs niet.

Valentine Moreau, gij zijt beschuldigd op den 8sten Februari van dit jaar, Gabrielle Lannet in hare woning aangevallen te hebben met het doel haar te berooven. Valentine knikte. Gij hebt, gebruik makend van het oogenblik, dat genoemde Gabrielle Lannet zich omwendde, geld uit de toonbanklade willen nemen en hebt, nadat gij daarin belet werd, gezegde Gabrielle Lannet naar de keel gegrepen, met het kennelijk doel haar te willen dooden. Valentine knikte weer, stamelde dat ze in dagen niet gegeten had, door den honger tot de daad werd gedreven, daar ze, door haar mismaaktheid, niets meer te verdienen wist. Geef me zoo veel jaren gevangenisstraf als ik leef, riep ze uit. . . . dan hoef ik geen kwaad meer te doen. Maar de rechters hebben haar vrijgesproken, de Franche rechters, die dikwijls zoo menschelijk en zielkundig hun oordeel gronden op dat wat aan de daad voorafgaat.

JOHAN SCHMIDT.

1) Inbraak. 2) Kerels. 3) Slag te slaan. 4) Sprinkhaan. 5) Stommitieit. 6) Om niet geknipt te worden. 7) Bespottelijk. 8) Geen durf had. 9) De affaire verknoeid te zien. 10) Beloeren. 11) Serieus bedoeld: carrière maken. 12) Gerasterd spreekvertrek in de gevangenis. 13) Ondergrondse elektrische tram. 14) Het is gewoonte bij deze heeren plotseling van vriendin te verwisselen, waarvan veel aanslagen 't gevolg zijn.

Foto H. J. Martelhoff.

HET KASTEEL „DE VOORST”, DE BLAUWE GOBELINZAAL.

HET KASTEEL „DE VOORST”.

(Slot).

VOLGEN we thans verder bovengenoemd reisverhaal. De heeren waren Donderdag den 14 Juli 1740 des namiddags 6 uur vanuit Apeldoorn te Deventer aangekomen, met het doel om, met hun met twee paarden bespannen phaeton, waarmee zij des Zondags te voren van Groningen waren vertrokken, des avonds Gorssel te bereiken en aldaar nachtlogies te nemen. „Dog daar gearriveert zijnde”, zoo luidt het verhaal verder, „bevonden het zo desolaat, dat geen voeder voor onze trouwe beesjes konden bekomen en voor ons zelfs scheen het niet veel beeter en na alle omstandigheden niet pluis te wezen, waarom kort resolveerden versterden na Zutphen te reizen, dog casueel den hospes van herberg op de Voorst, Muller genaamt, hier present zijnde, beloofde ons te zijnen huise goed logement, hetwelk anstons accepteerden, plaatsten hem bij onzen knecht op de voorbank en vervolgden onzen weg, reeden te negen uur in donkeren door de considerable alleen van het huis de Voorst, en die van de heerlijkheid den Boedelhof 1) genaamt, toebehorende den heer Baron van de Capelle, passeerden voorts het huis den Dam genaamt, an de Gravinne van Albemarle behorende, en kwamen even voor half tijt op de Voorst in voorschreven herberg, de Kappe genaamt om dat er uithing een kap of sonhoet; na wel geëeten te hebben, begaven ons te rust in dezelfde kamer.

Vriedagh den 15. Dronken 's morgens te 6 uur onder een lindeboom voor de deur van onz logement de koffi en knapten een boterham, worden ondertusschen het reis en rijtuig vervaardigt, het welk geschied zijnde, gingen opzitten en reeden door alleen na het huis de Voorst, om het zelve te bezien, passeerden van verre het oude huis te Voorst 2), het huis te Velde genaamt, en kwamen quartier na seven voor het nieuwe huis, latende ons rijtuig in de laan voor het ijzeren hek van de bassecour an de zorg van een meid van het huis bevolen; edogh voor en aler onze voeten in het zelve zetten, zullen in het kort de geschiedenis bij wat gelegenheid dit koninglijk huis gebouwt is, voor af laten gaan. De oorzaak van het stichten dezès huis is geweest Arnold Justus van Keppel, Graaf van Albemarle en Gelders Edelman, een heer van sonderlinge verstand en vrolijk inborst, waardoor het geluk hadde van zig al vroegt in de gunst van William de Derde, Koningh van Engeland, in te wikkelen, met wien, toen dezelve nog alleen Prins van Orange was, hij de eer had te gelijk tot Leijden op de Academie te studeeren en familiær met hem

om te gaan, waardoor deze hoogachting voor hem met er tijt zodanig toenam, dat, gemelte Prins Koningh van Engeland geworden zijnde, hem niet alleen verhief tot de hoogste waardigheden, maar daar en boven beschonk met considerabele giften van geldsommen en andere presenten.

De moeder van dezen heer, met haar verdere familie onthielden zig in de Voorst op haar slot, het huis te Velde genaamt, dog dezelve geen groote goederen bezittende, waarvan haar talrijke huishoudingh onderhouden konde, verviel wel haast onder de magt van haar crediteuren: dit haar soon, die toen reeds geheime raad van den Koningh was, ter ooren gekomen zijnde, wierde daarvoor zo mismoedigh en droefgeestig, dat gehele dagen al suffende liep zonder een woordt bijna te uiten: zijn Weldoener, die voort bemerkte dat er wat an haperde, liet na de reeden vragen, dogh hij al te edelmoedigh van den slegten staat van zijn familie te openbaren, gaf geen voldoende antwoordt, evenswel de koningh hem vragende en ordonnerende de waarheid te zeggen, beleed rondborstig, hoe het den slegten staat van zijn familie was, die hem dus droefig maakte, dewijl geen raad zag om dezelve te redden; de koningh de reeden verstaan hebbende, gaf hem een assignatie van 60.000 guldens op zijn Domeinraden waarmede de familie gered en de Graaf zijn voorig vrolijk humeur weder gegeven werd. Naderhand zijn Koninglijke Majesteit in Gelderlandt komende, vereerde de familie die zo genereus gered en behouden hadde, met zijn praesentie op het huis te Velde, bevindende de situatie van dat zelve zo angenaam en zo bekwaam ter jagt gelegen, dat resolveerde op goedkeuring van Mevrouw van Keppel, alhier op haar landt een jagthuis op te rigten, het welk zo superbe opgebouwt wierd, dat met deszelfs kostelijke meubelen, plantasien en verdere sieraden, twee en viertig tonnen goude gekost heeft. Dit gebouw volveerdigt zijnde, wierdt door den koning met alles wat er in en an behorende is, an zijn grooten gunsteling, den gemelten graave van Albemarle, geoffereert en present gedaan, daar en boven hetzelfde dikwijls een geruimen tijt met zijn koninglijk persoon nog meer luister bijzettende; de Gravinne Weduwe de meeste Leven is dit huis nog bezittende houdende eyenswel de meeste tijt haar verblijven in 's Graven Hage, alwaar haar gemaal bij zijn leven van de koningh zijn genereusen begunstiger, geschonken.

Dit gepraemitteert hebbende, zullen een klein relaas doen, hoe het zelfde gevonden hebben: dit treffelijk gebouw is gelegen aan de regter zijde van het oude huis boven genoemd, in een plantatie van hoven en keurige laanen, de ruimte wel van twee uiren in de rondte beslagende, heeft zijn aankomst van Zutphen door een lange roijale breede allee, an weerskanten met doolhoven, wandelwegen, renperken en schietperken onder het geboomte beplant, van waar men door een ijseren blauw geverft hek, met lofwerk verciert en an beide zijden gevest an twee dikke vierkante hartsteen pijlaren, uit de graft die het geheele huis omringt opgemetselt koopt op de bassecour, gevloert met kleine gebakken stentjes, pronkende aan beide kanten met magnifque vleugelgebouwen, die door gallerijen halve maansche wijs met sarken pilaren zijn vastgehegt an het groote huis, doende zig in de midden van de bassecour koninglijk op; is een ruim vierkand gebouw, volgens de Italiaansche boukunde, vijf etages hoog opgehaalt, van geele Bentheimer steen of sark, en gedekt met een krom gebogen dak van leijen, van boven plat met loot bedekt, in wiens hoeken vier dikke sarken schoorsteen uitkomen, tusschen welke gemelte dak omheint is met een suffisant houten gesneden richgeling. Traden an de regterhand van het huis onder de gallerije in de kelder vertrekken, zijnde meest voor de domestiquen, behalven een de Porcelainkelder genaamt, gemeubileert met keurig Japons en Saxisporcelain, konstig gegoten en gedreeven koperwerk, een Cinees zilver koffikan met deszelfs toebehoren, op een klein zilveren gerridon staande, en meer andere kostelikheden; hier van daan langs seventijn steenen trappen opgaande kwamen an de voordeur in het voorhuis, bezagen an de linkerhand de slaapkamer van de Graaf en Gravinne, behangen met groen damast, gemeubileert met een kostelijk Lit d'ange en Japons verlakte kisjes, beneffens een kabinetje, op een vergulde gesneden voet, zijnde geheel van schildpad, met goud, silver en peerlemoer in allerhande konstige figuren, van binnen en buiten, ingelegt, hebbende dertig duisend guldens gekost. Van daar kwamen in de visite kamer van de Gravinne, alwaar hongen de schilderijen van de Graaf: Gravinne, haar Soon en Dogter, en de bisschop Fenelon van Camerik. Vervolgens de eetzaal van de koningh William, met gordinen voor de vensters van roodzijden damast met goude passementen beboord, de muuren met keurlijk eijken houtwerk bekleed, waarop de pourtraiten hongen van William, Maria, George en Anna, verders hier een speelhorloge en grote spiegels. Op de tweede etage kwamen eerst in de kamer van de Prins van Orange, behangen met geel gebloemde zijde, zagen hier een canape en garde de feu door de Gravinne konstig geborduurt: de konings spreekkamer waarin de pourtraiten levens groote, van Williams Moeder, Fredrik Henrick, Willem de Tweede etc. voorts in de konings slaapkamer, heerlijk behangen met rood damast bijna belegt met breede zilvere passementen en franjen, de solder was geschildert en an de kanten met considerabele dikke zilvere franjen ter lengte wel van een voet, voorzien, die over het behanzel heen hingen; een Lit d'anges van rood damast met zilvere passementen en franjen belegt en behangen, de konings stoel met zilver laken geheel overtrokken, van gelijken het kussen daarin, het voetkussen van rood fluweel met zilver; een heel groote spiegel met een massijf zilveren rand van een voet breed en halve vinger dik, onder dezelve stond een groote langwerpige vierkante massijf zilveren tafel, hebbende het blad tijn duisend gulden gekost, an de zijden van deze tafel twee grote zilvere gerridons; voorts nog zilveren armlakers en vier zilveren brandijzers onder de bonte marmereen schoorsteen; an de eene deur van deze kamer was een slot van koper verguldt, met 6 grondels of knippen dat 500 gulden gekost hadde; hebbende deze kamer an meubileren alleen sestig duisend gulden gekost. Uit de slaapkamer traden in het schrijfkabinet van den koningh, ande deur meede een slot van 300 gulden en een schrijftafeltje ingelegt zeer fraij met schildpad en zilver verguld: hiernaast was nog een kabinetje, in het zelve een rustbed van de koningh van roode zijde, van boven met een kostelijk hooft, an de deuren was het eene slot van 400 en het ander van 500 gulden. Verders waren nog op deze verdiepinge, de slaapkamer van den hertog van Marlenbourgh en an hetzelfde het klee kabinet; de spiegelkamer etc. Op de derde etage kwamen in de slaapkamer en kabinet van de milort Silkerken: de bibliotheek van de Graaf, waar an deszelfs slaapvertrek toen nog ongetrouwt was, en deszelfs schrijfkabinet, daar an de slaapvertrek (ken) van zijn Pages: alle deze kamers en kabinetten waren heerlijk behangen en gemeubileert. De vierde etage was half zo hoog als de anderen en op dezelve altemaal vertrekken met glad eijken houd beschoten en proper gemeubileert, gingen van daar over de soldering na het pladt, voorgemelt, van waar het gezicht hadden over de plantagen en hoven an de zijden en agter het huis, zig uitstrekende na het dorp Almen, waar van de toren op het middel pad correspondeerde, gemelde tuin had drie fonteinen, dog die niet springen konden, dewijl de

waterbuissen, die uit het riviertje de Berkel afgeleit wierden, door die van Zutphen voort na de doot van koningh William, geruineert waren, omdat gemelte fonteinen na haar voorgeven zo veel water verslonden, dat haar molens, die door dat riviertje moesten gedreven worden, daar door verhindert wierden. Van het pladt weder neergaande, kwamen langs een fraij eijken wenteltrapje beneden in het voorhuis, salariseerden de meid die ons anwijs gedaan had en gingen door de groote voordeur uit het huis over de bassecour, alhier weder op de wagen klimmende verlieten het huis de Voorst, te half negen, en kwamen voort daarna an het eind van de laan, alwaar twee stuivers tol moesten geeven, arriverende te negen uir in de stadt Zutphen door de Nieuwstads Poort, en namen ons logement in „de stadt Munster”.

Zoals we boven reeds zeiden, kwam na den dood van Albemarle in 1720 — ook hij is in de kerk te Warnsveld begraven — de Voorst aan zijn zoon William Anne van Keppel (II. Graaf van Albemarle). Deze bleef er mee beleend tot 1755, waarop het goed overging op Albemarle's kleinzoon George van Keppel (III. Graaf van Albemarle) die het in 1759 aan Otto Frederik Graaf van Lijnden, Heer van Nederhemert, verkocht voor f 120000.— Graaf van Lijnden, geene kinderen hebbende, adopteerde en stelde tot universeel erfgenaam Ottelina Fredrika Louisa Gravin van Reede, dochter van Willem Arend Graaf van Reede en Hedwig Baronesse van Lijnden tot de Park. Door huwelijk van de geadopteerde met Willem Gustaaf Frederik Graaf Bentinck, Heer van Rhooen, Pendrecht, Varel en Kniphausen, kwam de bezitting nu in diens geslacht 3). Deze eigenaar was de achterkleinzoon van Hans Willem Bentinck, die, evenals Arnold Joost van Keppel en Godard van Reede, een groote gunsteling was van Willem III 4).

Willem Gustaaf Frederik Graaf Bentinck was lid der Ridderchap en edelen van Holland en West-Friesland, baljuw en hoofdschout van 's-Gravenhage, Gedeputeerde ter admiraliteit te Amsterdam en een ijverig aanhanger van den Prins van Oranje. Hij bevorderde de vlucht van den Stadhouder naar Engeland en werd vervolgens in hechtenis genomen, op het kasteel Woerden gevangen gezet en eerst 20 December 1798 op vrije voeten gesteld. Nu begaf hij zich naar zijne goederen en vervolgens naar Engeland om er den stadhouder van dienst te

Foto II. J. Martelhoff.

HET KASTEEL „DE VOORST”, DE ROODE ZAAL.
BOVEN DEN SCHOORSTEEN EEN SCHILDERIJ VOORSTELLEND
WILLEM III, KONING-STADHOUDER.

Foto H. J. Martelhoff. HET KASTEEL „DE VOORST”.
KAST MET SAKSISCH PORSELEIN IN DE ROODE ZAAL.

wezen. Hij werd er benoemd tot kolonel in Engelschen dienst en nam ijverig deel aan den inval in Noord-Holland. (1799). In een kriegsraad te Alkmaar, waar de toenmalige Erfprins (later koning Willem I) en de Hertog van York tegenwoordig waren, vermaande hij in krachtige taal tot een ijverig doorzetten der onderneming, maar te vergeefs, zoodat deze mislukte. Na dien tijd leefde Bentinck op zijne goederen.

In 1813 naar Bremen reizende, werd hij door de Franschen

opgelicht, te Wesel in de gevangenis geworpen en daarna in een „maison de santé” te Parijs geplaatst, terwijl hij in 1814 de vrijheid her kreeg. In 1821 werd hij door den koning van Engeland met de Guelfenorde begiftigd en benoemd tot generaal-majoor in Engelschen dienst. Na dien tijd leefde hij in afzondering op zijn slot te Varel en overleed aldaar in 1835.

Uit zijn huwelijk sproten drie kinderen, van wie Antoinette Marie Charlotte als oudste, de Voorst bij deeling werd toegewezen. Zij huwde eerst met Johan Gijsbert Ludolph Adriaan Baron van Neukirchen genaamd Nyvenheim, Heer van Eck en Wiel, en na diens dood met Jacob Hendrik Graaf van Rechteren. Bij erfopvolging werd hierna bezitter de uit het eerste huwelijk gesproten zoon Gustaaf Frederik Willem Baron van Neukirchen genaamd Nyvenheim. Onder dezen eigenaar behoorden ook tot de Voorst de er aan grenzende en reeds eerder genoemde Havezate den Boedelhof te Eefde, alsmede het goed ter Meulen te Almen.

Den Boedelhof, van 1378 tot 1600 aan het geslacht Yseren behoorende, kwam in laatstgenoemd jaar door aankoop in eigendom aan Gerlach van der Capellen, in wiens geslacht het huis bleef tot 1821, het jaar waarin het bijna geheel is afgebroken. Slechts een klein gedeelte (voorheen de oranjerie) en in welks zijgevel nog het wapen van van der Capellen voorkomt, is bewaard gebleven. Blijkens „extracten uit de Kontschappen beleydet voor den Gerichte der stad Zutphen” (door G. Kreyneck) was den Boedelhof „een vrije Edels wooninge oft vrije Havesaete, gelyck den Dam, de Voorst end andere, altyt vrij gehouden als andre Edle Wooninge end Havesaeten van Schulten end Heeren diensten, van alle badinge schattinge, van wacht end billettiringe”.

Het gebouw wordt A° 1621 verder beschreven als een „hooch vierkant steenen huis ofte spycker met leijen bekleet, met een toorn an de sydt na t’veldt met een eerden wal rontom, end met een doornen hegge an den voet van den wall met groote dubbelde graffen end een cingel wal tussen beyden, end met twee touwbruggen, daer van de binnenste met een ijseren keten opgetrocken worden”.

Hoewel het in uiterlijk dus geleek op eene versterking, heeft het toch als zoodanig geen rol gespeeld.

Gaan we echter nog even na het interessantste uit de verdere geschiedenis van den Boedelhof en die der bewoners van deze havezate. In de eerste plaats blijkt ons dan, dat in Juni 1672 bij zijn beleg van Zutphen, de Hertog van Orleans, broeder van Lodewijk XIV, zijn hoofdkwartier op den Boedelhof had en dat aldaar de capitulatie omtrent de overgave der stad gesloten en geteekend werd. De capitulatie luidt als volgt:

„Articles et condition qu’il a pleu à Monsieur fils de France, frère unique du Roy, lieutenant général et commandant en chef les armées de sa Majesté, aux Bourguemestres et habitans de la ville de Zutphen. Que Monsieur leur accorde le libre exercice de leur religion. Que les magistrats jouiront des mesmes privileges dont ils ont esté en possession pendant qu’ils ont demeuré sous la domination des Estats généraux. Que Monsieur laisse aux habitans de la ditte ville et autres refugiez en icelle la libre jouissance de leurs biens et les préservera de tout pillage. Fait au camp devant Zutphen le 25 Juin 1672”.

(get.) Phillippe, G. Kreyneck 5),

Adr. Valck 6), J. v. Essen 7).

Verder vinden we genoteerd dat Willem IV bij zijn bezoek aan Zutphen op 19 October 1750 op den Boedelhof een luisterrijk diner werd aangeboden door den toenmaligen bewoner Frederik Robert Evert Baron van der Capellen.

Uit het geslacht van der Capellen was Alexander Hendrik de laatste heer van den Boedelhof. Als oudste zoon van Frederik Robert Evert, werd hij in 1756 met het goed beleend. Van de vijf zoons stonden vooral hij en Robert Jasper, die heer was van de Marsch, den Engelenburg en de Lathmer, bekend als vurige patriotten. Laatstgenoemde werd daarom door Willem V voor een zijner grootste vijanden gehouden.

Bij de Oranje-omwenteling in Gelderland in Juni 1787, overkwam het Alexander Hendrik dat

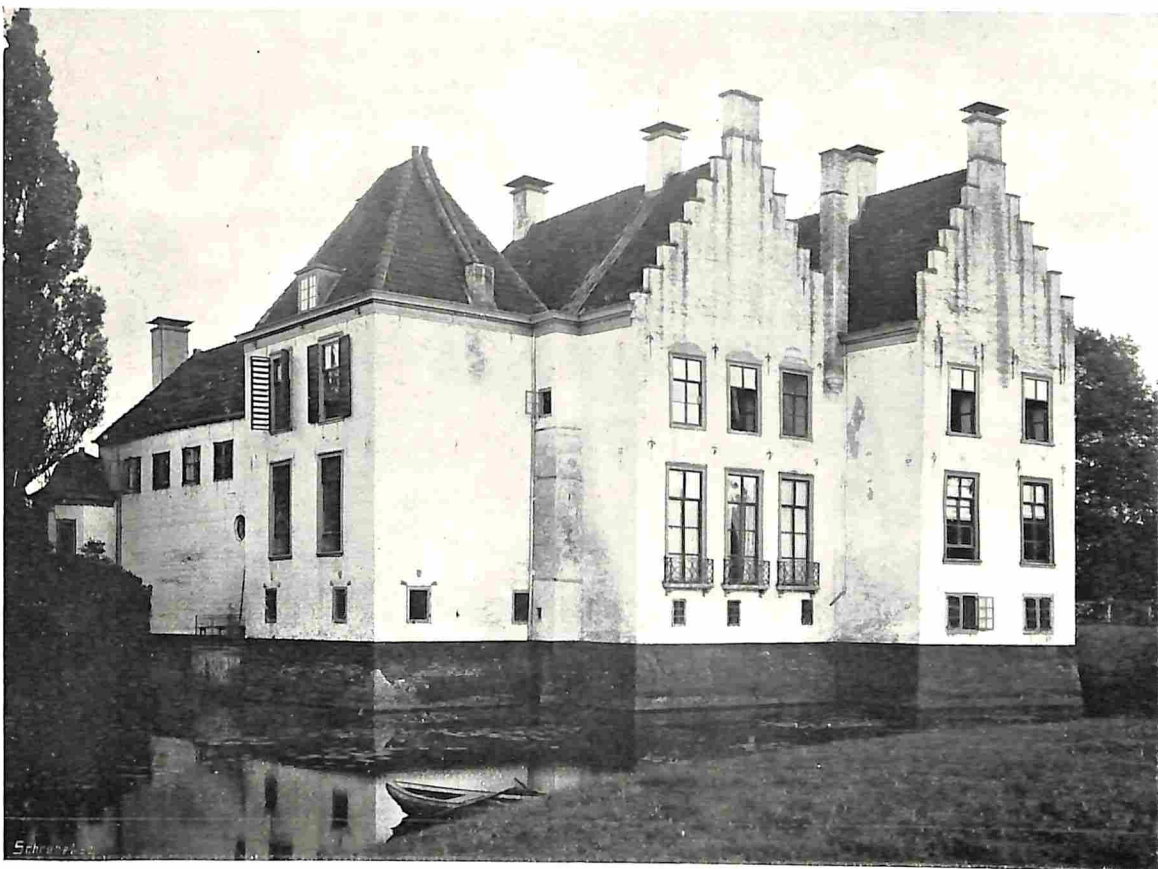
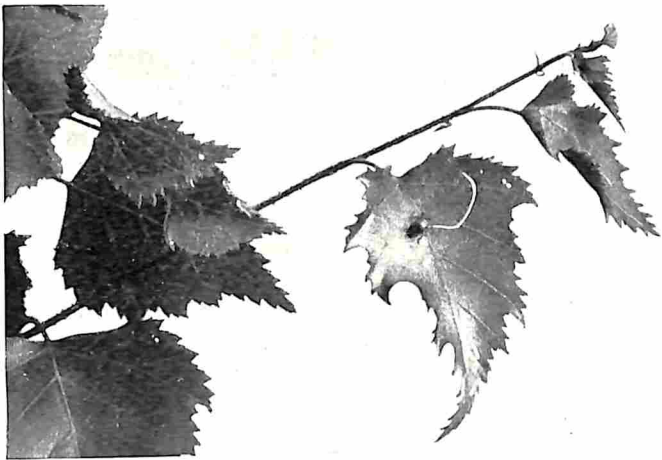

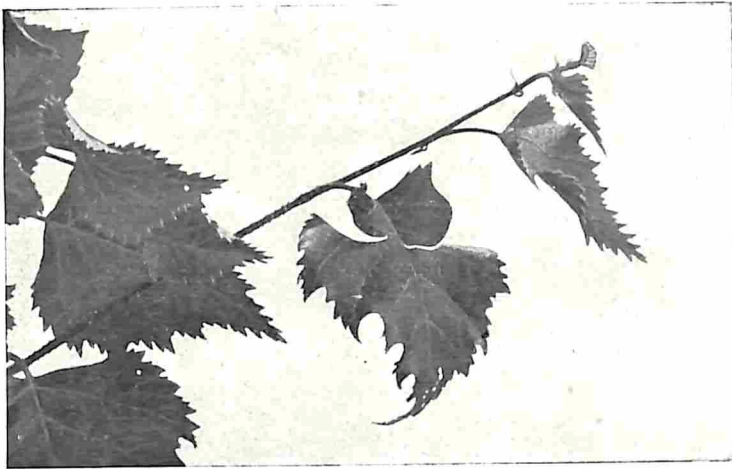
Foto H. J. Martelhoff. HUIZE „T VELDE” BIJ WARNSVELD.

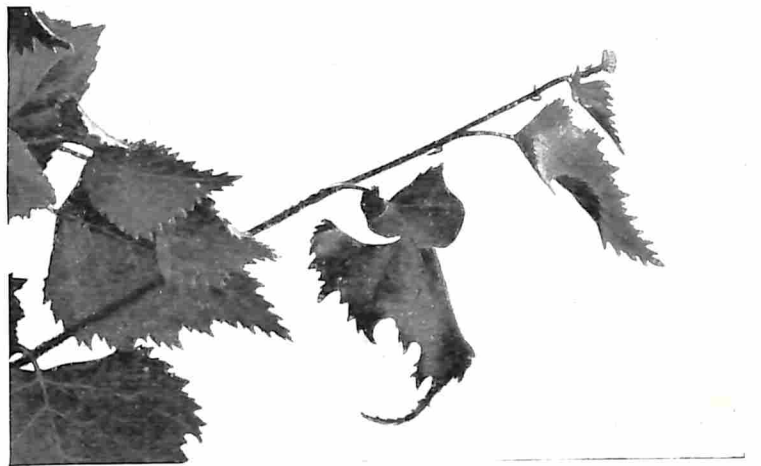
I. De insnijding op de rechter bladhelft is gereed. De tor begint thans aan de linkerhelft.

II. De insnijding is tot het midden der linker bladhelft gereed.

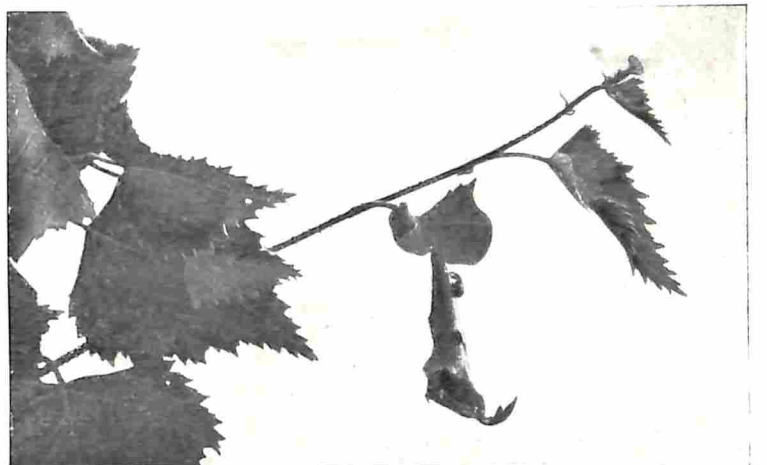
V. De kever heeft zich in de holte begeven, welke ontstaan is door de verdere kromming der strook, en begint daar het uitgesneden blaastuk trechtervormig naar binnen op te rollen.

VI. De rechter bladhelft is bijna tot aan de middennerf opgerold.

IX. Het uitgebeten blaastuk is op een groote punt der linkerbladhelft na, die naar rechts omgerold wordt en waaraan de thans weder zichtbare kever werkt, gereed. De punt wijst nu naar rechts.

X. Het rolletje is gereed. De kever is bezig het einde der windingen, door een indruk met den snuit, te bevestigen.

DE BERKENBLAD-SNUITTOR (*RYNCHITES BETULAE* L.)

ELK die gewoon is buiten zijne oogen den kost te geven, zal aan de berken wel eens eigenaardig-ineengedraaide bladeren hebben waargenomen. Even onder de plaats waar de steel in het blad overgaat, was het grootste deel van het blad van de rest gescheiden en hing er verdord en verdroogd bij. Zoo'n „toetje" van berkenblad is een soort van eiernest van een kevertje en de wijze waarop dit nietige diertje z'n nesten ineendraait, is merkwaardig genoeg, om, bij de uitstekende afbeeldingen van een geduldig en nauwkeurig waarnemer, den Duitscher C. A. Bartels, er wat van te vertellen. De uiteenlopende manieren waarop de dieren in het algemeen voor hunne jongen zorgen, zijn dikwijls zeer merkwaardig en des te meer is dit het geval, wanneer de ouders de jongen niet eens te zien zullen krijgen. Het lijkt dan, alsof de opoffering, liefde en verstand, bij hoogere dieren aan den dag gelegd bij het verzorgen en opvoeden der jongen tot deze volwassen zijn, door zulke die hunne jongen niet zullen zien, wordt overgebracht op de eieren.

Zeker, er zijn ook genoeg diersoorten die zich geen andere moeite voor het nageslacht getroosten, dan alleen het leggen der eieren, maar zelfs dan, valt er menigmaal in de keuze der plaats waar dit geschiedt, nog iets van die zorg te bespeuren.

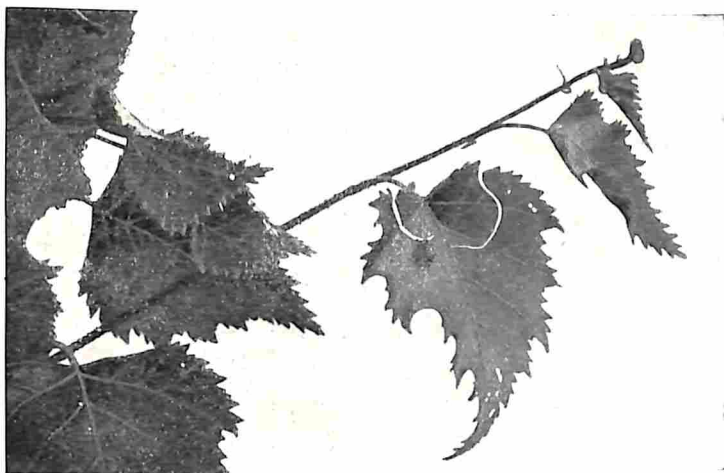
Onze berkenblad-snuittor is wel een goed voorbeeld van moederlijke zorg en de manier waarop de eieren worden opge-

borgen en tegelijk den verwachten larven voldoende voedsel wordt gewaarborgd, is zeer origineel; op den eik en den hazelaar leven dergelijke, trouwens verwante, snuittorren die op ongeveer dezelfde wijze te werk gaan.

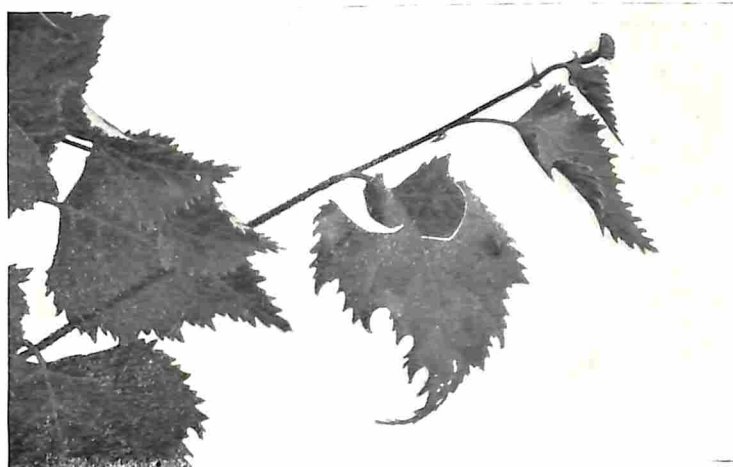
Het Berkensnuittorwijfje vervult haar gewichtige taak als volgt.

Heeft zij een geschikt frisch berkenblad gevonden, dan vangt zij aan daarin een insnijding te maken, waarbij de kaken de rol van schaar vervullen. Deze insnijding, beginnende aan den rechterkant van het blad — dit gezien met de punt naar den beschouwer — loopt in een bijna zuiver halfronden boog tot de middennerf van het blad en eindigt daar. Dan wordt de insnijding aan den anderen kant van de middennerf voortgezet en wel in een eenigszins vlakkeren boog. Deze knaagwerk verloop vrij snel; soms laat de kever bij de nerven de verbinding tusschen de beide bladhelften bestaan, maar later worden ook die doorsneden, behalve de middennerf (fig. 1—4).

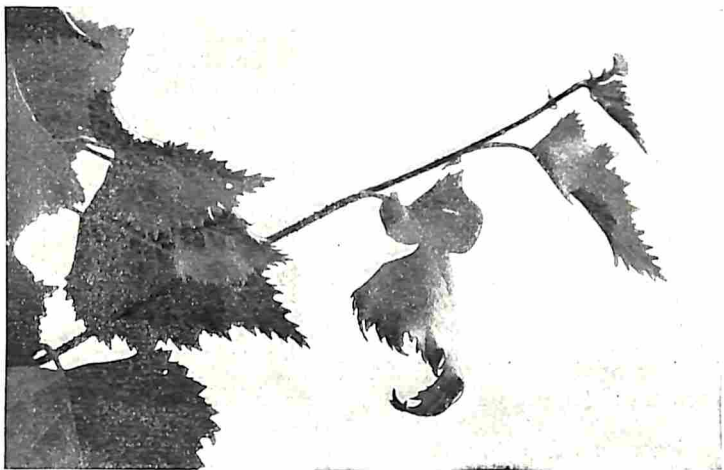
Is de kever met het maken der insnijdingen gereed, dan komt het oprollen van het afgebeten blaastuk aan de beurt. Al spoedig nadat de insnede is bewerkstelligd, gaat het onderste, afgescheiden deel van het blad verwelken. (fig. 5.) De kever maakt daarvan gebruik, kruipt in het omhullende rechtergedeelte en rolt dit tot een nauw trechtertje op. De monding daarvan wordt gevormd door den bladrand, de punt door het afgesneden gedeelte.

III. De insnijding is thans gereed en in haar verloop geheel zichtbaar.

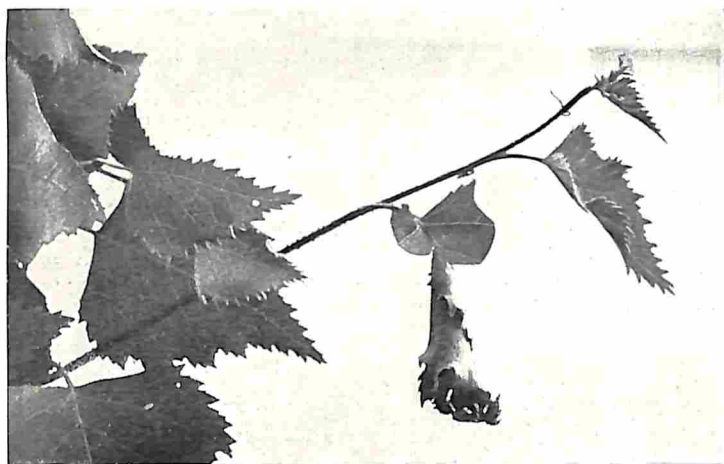
IV. Aan de sterkere kromming der punten van het afgebeten bladstuk is duidelijk te zien dat dit stuk begint te verwelken. De rechter bladhelft staat op het punt zich naar binnen om te buigen.

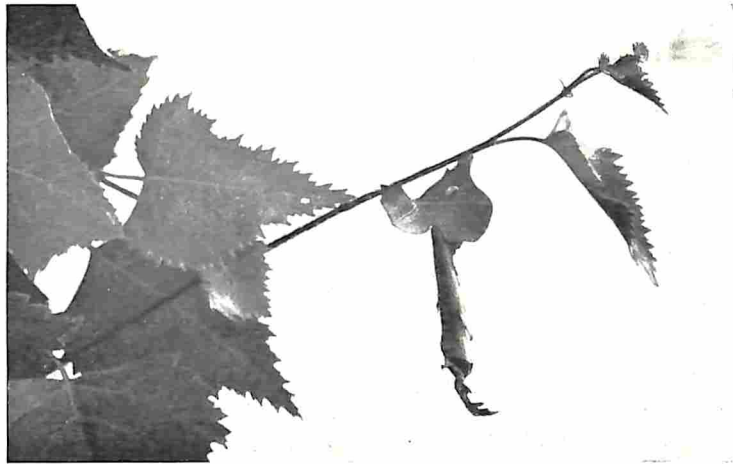
VII. De rechter bladhelft is geheel opgerold. De linker helft begint eveneens naar binnen om te buigen. Het afgebeten bladstuk is sterk verwelkt. (Tusschen de opnamen V en VI slechts weinige minuten liggen, is tusschen de opnamen VI en VII meer dan een uur verlopen. De kever is gedurende dezen tijd in de gereed gekomen rechterhelft gebleven en heeft daar waarschijnlijk het verder verwelken afgewacht).

VIII. De nog onzichtbare kever staat op het punt de linker bladhelft naar binnen om te rollen. Het geheele bladstuk heeft de draaiing naar rechts medegemaakt, zoodat het linker gedeelte, dat tot nu toe naar links gericht was, naar voren wijst.

XI. De rol is wat losser geworden. De kever heeft het binnenste gedeelte der trechter opgezocht, om daar de eitjes te deponeren.

XII. De rol is weer vast te zamen getrokken. Doordat de kever een stuk van het bovengedeelte van het blad in de monding gedrukt en deze alsoo afgesloten heeft, is het uiterste bladpuntje iets naar onderen uitgerekt en stijver geworden, zoodat de rol nu langer schijnt. De kever heeft zijn arbeidsveld verlaten.

Nu zegt de waarnemer van deze feiten, dat het ineenrollen van het blad op de volgende wijze geschiedde.

De kever zou met de drie pooten van de eene zijde, de binnenzijde van het gebogen bladfragment vastgrijpen en met de drie pooten der andere zijde het nog vlakke gedeelte van het blad naar zich toe halen. Door hier steeds verder te grijpen zou het blad langzamerhand tot de hoofdnerf worden opgerold. (Zie fig. 5 tot 12).

Dit komt mij eenigszins vreemd voor. Hoewel er overigens geen aanleiding bestaat om aan de juistheid dezer waarnemingen te twijfelen, zou men zeggen, dat meer voor de hand ligt, dat de kever het reeds opgerolde deel van buiten zou aanvatten en niet aan de binnenzijde, op de manier b.v. waarop wij tusschen duim en vinger een stukje papier ineenrollen; een oplettend beschouwer kan dit met wat geduld nog wel eens uitmaken.

Uit de werkzaamheden van dezen kever volgt, dat zijne pooten goed op grijpen en vasthouden moeten zijn ingericht en ik heb mij de moeite getroost, vooral den voet van den berkenbladkever, eens nauwkeurig onder het microscoop te bekijken.

Het laatste lid draagt twee vervaarlijke haken, terwijl het voorlaatste twee hechtlapjes draagt, elk als een speldenkussen bezet met papillen, dunne aan het eind knotsvormig verdikte staafjes. Zeer waarschijnlijk zullen die verdikkingen hechtschijfjes zijn, die bij 't vastgrijpen en omrollen van het blad een belangrijke rol kunnen vervullen.

Beide gedeelten van het blad rechts en links van de middennerf, worden op gelijke wijze bewerkt; alleen wordt de linkerhelft om de rechterhelft heengedraaid. Dan bevestigt de kever het laatste losse eind, door, zooals figuur 10 toont, zijn snuit door de opgerolde bladlagen heen te drukken; die indruk werkt dan als een drukknoop van een handschoen.

Is het oprollen geschied, dan volgt het leggen van het ei in den voedselvoorraad. Daartoe kruipt de kever in den pas gerolde trechter, waardoor deze iets losser wordt (zie fig. 11) en legt er eenige eieren in. Daarna trekt de zorgzame moeder den trechter weer nauw aan en drukt er, als extra sluiting, van boven nog een stuk blad in. Daarmede is de zaak afgelopen. Ongetwijfeld zal de lezer het er mede eens zijn, dat de handelwijze van dit nietige kevertje zeer ingewikkeld is. Tot een redelijke verklaring te komen van den oorsprong van een dergelijk ingewikkeld instinct, zal heel moeilijk zijn. Het komt mij echter voor, dat dit niet langzamerhand kan zijn ontstaan omdat alles zoo volgens een ondeelbaar plan gebeurt en het zoo moeilijk is zich overgengaan tot dezen huidige gang van zaken te denken. Men raakt dan ook wel eens aan het twijfelen, of een dergelijk instinct wel volgens de leer der traspwijze ontwikkeling kan worden verklaard en denkt onwillekeurig meer aan een sprong, een mutatie.

Foto Bern. F. Eilers.

AAN DEN PLAS.

AVONDTINTEN.

WE waren gestegen, gestegen zóó hoog, dat het ons toescheen, of we nu de sneeuwtoppen vlak voor ons hadden. Zonderling gezichtsbedrog; ze waren in de breedte 400, in de hoogte 1400 meter van ons weg. De avond viel, de lucht was helder; alleen boven de toppen hingen wat nevelig kleurende sluiers, daar, waar we het laatst de zon hadden gezien.

Nog eenige oogenblikken, en het zoo lang begeerde, lang gewachte Alpengloeien zou beginnen.

Heerlijke verwachting, het Alpengloeien te gaan zien. Het is alsof in de koele stilte van de omgeving, zelf is een roerloze spanning, als het ademloos wachten op iets heel, heel moois.

Zie, de bovenste rand van de sneeuw is al even merkbaar rose getint; de rotswanden hebben hun somber grauw verloren, en door de avondzon beschenen, toonen ze een helder grijs. Beneden in 't dal, is de dag al weg; daar flikkeren al tallooze kleine lichtjes.

Alles om en boven ons is stilte, rust en groote, kalme schoonheid. Nog even, en de sneeuw is nu duidelijk roodachtig, de rotsen warm gepurperd, en ver in het Westen lijnt zich een donkere kam scherp af tegen een groen, lichtblauw en geel getinte avondlucht; daarnaast een veld, waar zachtere, rondere toppen, langzaam, blauwgrijs weggolven in de kleursluiers, en waar in samen-vloeien van berg- en hemeltinten de horizon zich heeft opgelost.

Tintelend rose zijn nu de toppen; daartegen steekt het onderste, niet begloeide deel sneeuw af, als een grauw-groene massa. Geen van allen spreekt; soms, heel even, een gefluister. Maar ieder weet, hoe kort maar hij kan genieten, en iets verliezen wil hij liever niet.

Nog dieper glanzen nu de bovenranden, heet rose zijn ze nu; de steenmuren zijn overgoten met purperrood, en lang staan we te staren naar die warm-fluweelige, rood-rose tint.

Maar nu schijnt het voor vanavond ook het hoogtepunt bereikt te hebben, want als wij, een oogenblik later, weer naar boven zien, dan zijn daar de toppen weer veel zachter rood, staan daar de rotsen niet meer in dien warmen rooden gloed, maar beschenen met geel licht.

In het volgende oogenblik is al het vreemde van kleur weer verdwenen, is de sneeuw weer grauw-wit en de rotswanden grijs en achter ons begint al het stergeflonker; dat schijnt zoo groot en zoo nabij, in de reine, ijle berglucht. Meer en meer wordt het donker, we zien ons rondom ingesloten door zware, donkere reuzensilhouetten; en dan is het mooie van het bergland voor dezen dag weer voorbij.

Het is een meertje, dicht bij huis, dat vriendelijk-rustig te schitteren ligt in avondzon; het is een zwanenpaar, dat zich statig kalm en roerloos wit, laat drijven op het watervlak; het zijn een paar plompen, die hier en daar hun gele kopjes uit het water steken; het zijn wat boomen, kleine bonte, wit-en-groen gevlekte weigelia's, zware bruine beuken en fijnbladige treurwilgen, rakend bijna het water, die dat geheel een grootsche en tegelijk liefelijke omlijsting geven.

Er is een zacht glooiende, bemoste oeverkant, die heerlijk gelegenheid geeft om te liggen, te staren, te dromen daar aan

het water, plat op den grond, de handen steunend de kin.

Er is maar een geluid dat gehoord wordt, dat is het eigenaardige dofratelende watergeslobber van de zwanen, dat zoo zonderling klinkt in die kalme stilte.

Het is kort voor zonsondergang. De zon die wegzinkt, heeft het dak van een huisje tegenover doen glanzen als gloeiend metaal. Tschlp! Een vischje, dat zijn vervolger tracht te ontkomen, springt, een klein zilveren boogje, even boven de oppervlakte.

Ik lig daar aan het water, en staar mij de oogen moe, naar die woelige, kronkelende, roodgouden slange-tjes en vuurkringen op het water.

Ik sluit mijn oogen, en zie niet meer.

Als ik ze weer open, is de zon ondergegaan, maar wat er dan voor mij ligt, doet me verstommen. Zoo'n hemel heb ik nooit eerder gezien. De indruk, dien dat geeft, is niet weer te geven,

niet in woorden, niet op doek. Die felle kleuren daar zijn be-tooverend; ongelooflijk is het, hoe ze, zóó grillig bijeen, zóó zacht kunnen vervloeien tot harmonie.

Bij zoo iets doe je niets dan heel diep ademhalen.

Het onderste deel, waar nog de scherpe silhouetten staan van boomen en een molentje is lila, diep, zwaar lila, scherp afgelijnd door breede strepen geel en blauw en groen. Maar verder zijn ze niet te noemen, die kleuren.

Dat zijn daar groote velden met tinten van goud, vuur, bloed en koper dooreen, wild afgebroken door banken van zee-groen en blauw, met goudvurige stippen, omzweefd door zijg wolkjes van glanzend rozerood.

Over dit geheel schiet een stralenbundel, die waaievormig eindigt in breede banden van doorzichtig gouden licht. Zoo'n tintenweelde is overweldigend; je kunt er de oogen niet afwenden, onmogelijk; je wordt gedwongen onophoudelijk daar heen te staren, dan naar boven, dan naar het water voor je, eventjes licht rillend aan de oppervlakte, waarin het kleurspel met iets minder scherp begrensde tinten weerspiegeld wordt.

En iets verder aan den hemel, daar hangt een groot veld van blauwig-groen, doorboord met één enkel sterretje.....

....Nee, zóó mooi was het in de Zwitsersche bergen niet.

H. E. H.

DE GROENE SPECHT.

Bij onze Voorplaat.

DAT is nu de vogel, wiens duivelsche schaterlach al zoo menigen pensioengast, die in onze schoone Veluwe-streken vertoefde, opschrikte uit zijn overpeinzingen in het stille zomerbosch. Wanneer na Sint-Jan de meeste vogels zwijgen, dan is de groene specht nog daar, om het bosch te verlevendigen met zijn luid en fel en scherp gluuk, gluuk, gluuk. En mochten zijn snijdende kreten u soms niet bereiken, dan beschikt hij nog over andere mid-delen om u van zijn aanwezigheid blijk te geven.

Vurig rood is zijn bovenkop en mondhoecken, heldergroen zijn rug, geelgroen zijn borst, en de stuit is geel, opvallend fel-geel van kleur. Voeg daarbij de eigenaardige snelle vlucht, op-neer op-neer, het opspringen tegen den stam, het gehamer en getommel dat hij doet hooren, en dan het luide, hinnikende lachen, dat u elk oogenblik in de ooren tuit, dan zult ge het met me eens zijn, dat de groene specht door al zijn eigenaardigheden opvalt in de Augustusmaand, als alle vogel-levens in het woud schijnt uitgebluscht.

Haast in alle bosschen van eenige betekenis komt hij voor, de Veluwe is het spechtenland par excellence, maar ook in het Montferland, het Gooi, 't hooge Brabant en Drente is hij thuis. Er bestaat een aardige sage omtrent dezen vogel, die ik u hier even wil meedeelen. De groene specht heeft n.l. altijd dorst, en wel om deze reden. Toen God, na de schapping der aarde, een grooten vijver door de dieren liet maken, onthield zich deze vogel van allen arbeid, uit vrees van zijn fraai gekleurde veeren vuil te maken. God bepaalde, dat hij tot straf ten eeuwigen dage uit geen vijver meer drinken zou. Daarom ziet men hem steeds uit wagensporen en holle steenen het

regenwater drinken. Bij langdurige droogte hoort men hem klagend roepen „giet, giet!” De Heer erbarmt zich dan wel eens, en laat het regenen dat het giet.....

Over nut en schade der spechten is al heel wat gestreden. Door het verslinden van tal van schadelijke insecten wordt hij nuttig, door het eten van nuttige insecten, b.v. roode boschmieren, richt hij weer schade aan, evenals door het z.g. „ringelen” van boomen. Duizenden en duizenden gaatjes pikt hij dan in de schors, vooral van boomen met zacht hout, zooals bij Amerikaansche lindes en -eiken. Op Oranje-Nassau-Oord is een Amerikaansche linde van onder tot boven zoo geringd, en ook op Zijpendaal bij Arnhem moeten zulke boomen staan. Dat de schade echter aanmerkelijk is, geloof ik niet.

In een over eenigen tijd in dit tijdschrift te verschijnen grooter artikel over de *bonte* spechten, hoop ik nader op nut en schade terug te komen, en zal dan aan de hand van eenige foto's meteen het een en ander van nestbouw, eieren, jongen enz. vertellen.

A. B. WIGMAN.

VEILIGHEIDSDIENST DER DIEREN

IN verband met het stukje op blz. 417 wenschte ik het volgende vast te leggen.

Op de groote heide bij het Siebengewald onder de gemeente Bergen zag ik eens daags een machtige vlucht kroone of kronekranen hoog in de lucht. Statig dreven zij in een rillende vijf, hoog boven alles zwevende. Men hoorde de vogels aan de spits in druk geroep de achterste waarschuwen en de vijf begon zich te splitsen, de armen begonnen te draaien en te wenden, weer terug te komen en na veel schetteren zakte een vijf- of tiental vogels naar beneden op de groote heide. Toen werd weder een algemeen sein gegeven en nadat zich over de groote heide verschillende wachtposten verdeeld hadden, zakte de geheele stoet midden daar tusschen op het lage gedeelte. Men kon duidelijk de afzonderlijk zittende en opletende wachters zien. Van een hoog dennenboschje af beschouwden wij de vogels en als er een kar of iets in de verte te bespeuren was, zagen wij de halzen der schildwachten langer worden en weer intrekken als het schijnbaar gevaar verdwenen was.

De vogels rustten er en bleven er tot den volgende dag. De wachters vertrokken 't laatst.

A. F. v. B.

AGAPANTHUS WEILLIGHI.

(FAMILIE LILIACEËN).

VOOR liefhebbers van vaste planten, valt er een mooie nieuwe aanwinst te boeken, n.l. de *Agapanthus Weillighi*, een winterharde specie, in 1903 door Max Leihl in ingevoerd. Zij heeft dezelfde groeiwijze en bloeiwijze (Aug.—Sept.) als de *Agapanthus umbellatus*, welke men zoo dikwijls in groote potten en tobben op buitenplaatsen op de gazons ziet staan. Deze laatste echter moet 's winters in de oranjerie of naar een andere vorstvrije plaats gebracht worden, terwijl de *A. Weillighi* in den vollen grond buiten blijft.

Hare lange smalle lijnvormige bladeren sterven dan af en daarmee is 't uit. De trompetvormige kortgesteelde bloemen, welke bij deze specie, in tegenstelling met de *A. umbellatus* hangend zijn, komen evenals bij deze, dikwijls van 30 tot 50 bijeen, alle uit één punt van den stevigen van 50 tot 75 cm. langen stengel te voorschijn. De kleur der bloemen is echter iets donkerder, lilablauw. Aan de basis zijn ze zelfs zeer donker doch vloeien naar den top der bloemkroon in licht lilablauw uit.

De *Agapanthusen* behooren tot de kaapsche bolgewassen. De weinig bekende *A. Weillighi* is een in den bloeitijd zeer opvallende plant, welke zeer verdient aangeplant te worden.

B. J. K.

MAANNACHT OP FURKAPAS.

Het maanlicht straalt en scheidt in strakke lijnen
Het blank en blauw van Alp en lucht. Het dal
Ligt diep in rust. Geen enk'le vogel zal
Na zonne-ondergang zoo hoog verschijnen.

Gestadig aan, met loomen tred, verdwijnen
De koeien met hun klokjes in den stal.
Het dof geluid van verren waterval
Alleen komt tot ons. In de diepte schijnen

Heel enk'le lichtjes, waar de Rhône stroomt
Langs kleine verre dorpjes, en er doomt
Een witte nevel langs de rotskloofwanden.

Natuur is hier zoo machtig, dat met zangen
'k Haar loven wilde, maar een diep verlangen
Rijst in mijn ziel naar eigen lage landen.

J. H. PLANTENGA JR.

VAN JAVA'S TEMPELSCHOONHEDEN.

IV. DE TJANDI KALI-BËNING.

NA de Bârâ-Boedoer, na Parambanan en Sêwoe, de weinig bezochte, misschien spoedig verdwenen, ruïne van de Tjandi Kali-Bëning, 1) bij Kalasan. Op den Bârâ-Boedoer zou men God ootmoedig willen bidden, zich afzonderen in vroom gepeins.... bij Parambanan zou men een Gods-feest willen vieren, jubelzangen aanheffen.... maar bij Kali-Bëning ruischen liefde-hymnen, is lentestemming trots zonne-brand.

In nâgarischrift, in een steen gebeiteld, werd de volgende legende gelezen:

„Hulde aan de gezegende (of eerwaardige) en edele Târâ.

„Moge zij, de eenige verlosser der wereld, die, ziende hoe de menschen ondergaan in de zee des levens, die vol onberekenbare ellende is, hen stellig door de drie middelen redt, u geven 't begeerde wezenlijke heil der wereld van den Heer van goden en menschen.

„De goeroe 2) van den Sjailendra-vorst deed een prachtigen Târâ-tempel verrijzen. Op last van den goeroe vervaardigden de dankbare....?.... een beeld van de godin en bouwden zij een tempel en ook een woning (wihâra) 3) voor de bhiksjoes 4), die het groote voertuig van den tucht kennen.

„De Târâ-tempel en het klooster voor de eerwaarde monniken zijn volgens 's konings machtiging door zijn raadslieden, den pangkoer, den tawan en den tirip 5) gebouwd.

„De verdienstelijke goeroe van den Sjailendra-koning bouwde den tempel gedurende de voorspoedige regeering van den koning den zoon van 't Sjailendra-geslacht.

„De groote koning bouwde den Târâ-tempel ter eere van den goeroe, toen 700 jaren van den Sjaka-era 6) verlopen waren.

„Het dorpsgebied van Kâlâsa is aan de priesterschap geschonken ten overstaan van den pangkoer, den tawan en den tirip, en de dorpschouwen (als getuigen).

„Deze groote schenking van land is aan de monniken door den koning toegekend. Zij moet door de (latere) koningen van het Sjailendra-geslacht ten behoeve van de opvolgende eerwaarde monniken-gemeenten bestendigd en door den wijzen pangkoer, den goeden tawan, den wijzen tirip en anderen en door.... („hun eerbare vrouwen” of „the virtuous foot-soldiers” 7) geëerbiedigd (gehandhaafd) worden.

„Ook verzoekt de koning nogmaals aan alle volgende koningen, dat deze weldadigheidsbrug, die voor alle volken (een weldaad) is, ten allen tijde bestendigd worde.

„Mogen allen, die de leer der Djina's volgen, door de zegeningen van dit klooster kennis verkrijgen van den door de reeks van oorzaken (en gevolgen) verzeekerden aard der dingen, en voorspoed verwerven.

„De.... vorst verzoekt nogmaals aan (alle) toekomstige

DE TJANDI KALI-BËNING, BIJ KALASAN.

koningen om het klooster op rechtmatige wijze te beschermen. 8)''

Wat bij andere tempel-ruïnen ontbreekt staat hier onomstootelijk vast: de stichtingsdatum, ons jaar 779. Volgens de legende was Kandi-Laras, broeder van Bôndô-Wôsô en bondgenoot in den strijd tegen Bôkô 9), later onder den naam Praboe-Madoe-Koesoemo koning van Pengging, de vervaardiger van de beelden die Kali-Bëning sierden. Weinig is er van dit eere-monumenten overgebleven. Het Târâ-beeld, de beelden uit het voorportaal, de kapellen, de nissen, zij verdwenen alle. Allen een paar kleine Boeddha-beeldjes zijn nog te zien in enkele gespaarde dak-nissen. 10)

Van den oorspronkelijk twintig-hoekigen tempelbouw met piramide-vormigen, afsluitenden bovenbouw van steeds kleinere tempelnissen, gekroond door tjtaitja's 11) op lotuskussens rustend, is nog maar het hoofdvertrek, met het restant van den bovenbouw, en de zuidelijke kapel overgebleven, welks muren echter alle op instorten staan.

De andere kapellen, de terrassen, de trappen, alles verdween, werd geroofd, vernield, verging tot puin.

't Weinige dat overbleef is echter zoo edel van conceptie, zoo zuiver gedacht, zoo rijk uitgevoerd, dat Dr. Groneman, terecht, uitroept: „Waarom hebben wij Nederlanders geen multimillionairs, die voor zulk een arbeid 12) in den dienst van wetenschap en kunst kapitalen overhebben?

Waarom zijn wij een klein volk, dat meer omvat, dan 't beheerschen kan?''

* * *
Laten wij rustig, met eerbied herdenkend de werkers die eeuwen geleden met de meest primitieve werktuigen deze wonderen van bouw- en beeldhouw-kunst tot stand brachten, beginnen het schoonst overgebleven kunstgewrocht, het front van de zuidelijke kapel, te beschouwen. De toegang tot deze kapel wordt geflankeerd door tot pilaren gevormde steenblokken, op hun kapiteelen dwerggestalten dragend, die, op hun omhoog geheven handen, de steunstukken torsen van den sierlijken kransboog 13). In de nis boven de deur worden wij een zittende vrouwenfiguur gewaar, als door dien kruisboog gekroond.

Prachtig, zuiver bewaard gebleven is het omsluitende ornament, dat stijgend van de hoogte van den toegang ongeveer, boven de fries eindigt in een reeks gelukzalige hemelingen... misschien verkondigend de hulde aan Târâ. Het middenvak van dit hoofd-ornament stelt 'n monsterachtigen Garoeda-kop 14) voor, getooid met een fraai gestyleerden haardos. Aan weerszijde, de afsluiting vormend, rijzen rijk bewerkte Nâga-lichamen 14) omhoog, die, ter hoogte van den Garoeda-kop eindigend — 'n zeer onzuivere oplossing van dit slang-motief — daar 'n hoekpunt vormen voor vreemdsoortige monsterdieren, die we aan geen anderen tempel nog gezien hadden 15).

In de sierlijk gevormde, wijd-opengesperde Nâga-muilen zitten kleine leeuwjes met bloem-snoeren in den bek.

Aan beide zijden van dit prachtig-symmetrisch ornament, in ondiepe nissen, door geornamenteerde kranbogen gedekt, zijn in bas-relief man-figures gehouwen, die 'n lotusbloem vasthouden en een tjamara 16) zwaaien. De door een aansluitende reeks van torsende dwergen versierde fries heeft een met rijk bloem-motief behouwen bovenbouw.

In de buitenzijmuren waren diepe nissen gebouwd, waarin voorheen beelden geplaatst waren, rijk behouwen met 'n omlijstend Garoeda-Nâga motief als bij den zuidelijken gevel. Deze nissen, de muurpaneelen van den hoofdbouw, evenals die van de zuiderkapel, zijn omlijst door een rustigen, prachtig gehouwen band.

Den bouwval binnenklauterend, bevinden we ons tegenover

een aan den achterwand gebouwen troon, over bijna de geheele breedte. Op dezen troon ligt een groot steenen kussen waarop het groote Târâ-beeld moet gezeten hebben. Boven den troon, als door den muur gedrongen, komt het halve lichaam van een olifant te voorschijn, op zijn nek een monster dragend zooals we aan den zuider-gevel zagen, waar 't Nâga-ornament zoo onverklaarbaar onlogisch verbroken wordt. Het pyramide-dak, dat eens den heelen tempel overdekte, had boven de kroonlijst, evenals de tempel zelf, een twintighoek-vorm. Deze werd gevormd door een aansluitende reeks van nis-tempeltjes, gedekt door 't Garoeda-Nâga motief in kransboog vorm, waarin een Boeddha-beeld zetelde, elke nis gekroond door 'n klokvormige tjtaitja, eindigend in een achthoekigen kegeltop. Boven deze eerste reeks verhief zich een tweede, achthoekig, met aan elke zijde een Boeddha-nis, aan de vier hoofdzijden geflankeerd door viermaal vier paneelen, die waarschijnlijk, als de paneelen aan de zuiderkapel, door een relief-beeld versierd waren. Deze nissen werden elk door drie kleinere tjtaitja's gedekt. De vier schuine zijden droegen grootere dagobs. Daarboven verhief zich een derde, wederom achthoekige, Boeddha-nissen reeks, omlijst door twee versierde banden en eveneens gedekt door drie tjtaitja's op de hoofdzijde en één grootere op de schuine vlakken. Deze drie reeksen losten zich als 't ware op in één grooten, alles beheerschenden dagob 17).

In deze monumentale eenheid werd de eerbied van een heel volk gebeeld.

* * *
Grootendeels verwoest, staat heel de bouwval op instorten. In 't tropische klimaat, waar „'n wandelstok, in den grond gestoken, weer vruchten dragen gaat'', ontkiemt het plantenleven zelfs op verweerde andasiet-blokken.

Onze afbeelding toont den tempel pas „gezuiverd'', maar niets is in staat de indringende en verwringende wortels der woekerplanten tegen te houden. Tenzij een arbeid ondernomen wordt als te Mendoe, waar ten koste van heel wat geld de tempel gered is, waar het onschatbare, grootste en schoonste Boeddha-beeld zetelt, dat bekend is.

„Waarom zijn wij een klein volk dat meer omvat dan 't beheerschen kan?''

Want als behoud mogelijk is — en 't is mogelijk! — zal een smet op het besturend volk geworpen zijn, dat zoo'n historische kunstschat deed verloren gaan, al is „kunst geen regeeringszaak.''

JOHAN BRANDENBURG JR.

1) Kali-Bëning = helder water. 2) Goeroe = leermeester. 3) Wihâra = klooster. 4) Bhiksjoë = monniken. 5) Pangkoer, tawan, tirip = oud-jav. ambtenaren, misschien waarzeggers of astrologen. 6) Ons jaartal 779.

7) „Vrouwen'' of „soldaten'', het verschil is groot, maar de letters zijn totaal uitgesleten. 8) Deze tekstlezing is van dr. Groneman, die haar zoo vaststelde na herhaalde vergelijking met de lezingen van dr. J. Brandes, zie Tijdschrift voor Indische taal-, land- en volkenkunde 1886, en van den indoloog dr. G. G. Bhandarkar, lezing in de Bombay branch van de Royal Asiatic Society 6 Augustus 1887.

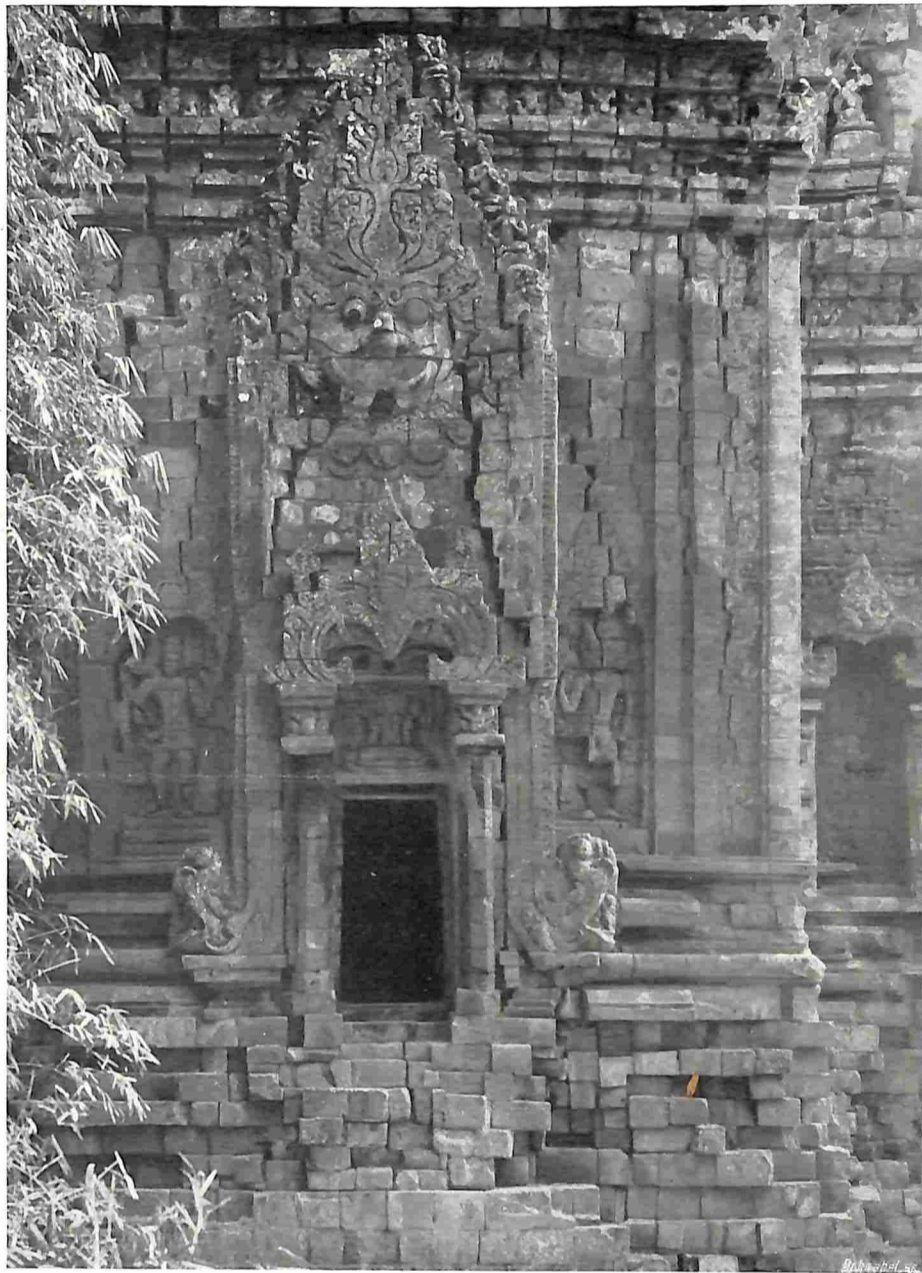
9) Zie „Buiten'' 5e jaargang Nr. 9. 10) Zie afb. 2 rechts boven. 11) Tjtaitja = klokvormige koepel. 12) Die arbeid is 't zuiveren, afbreken en weder opbouwen van den tempel. 13) Men lette op het juiste begrip van architectuur.

14) De Garoeda, wahana (rijdier) van den god Wisnmoë en trouwe dienaar van den Boeddha, hier aangebracht als beschermer van den tempel en verdelger der Nâga's (onderwereldsche slangen), die 'n aan het Boeddhisme vijandige macht voorstellen. Het Nâga-lichaam heeft een monsterachtigen kop met wijd opengesperden muil en omgekruelden olifantssnuit. Beide mythische wezens, die verschillende gedaanten aannemen. In de muilen der Nâga's worden — zoover ik zag — altijd dierfiguren geplaatst. De bedoeling hiervan is mij niet duidelijk geworden.

15) Deze monsterdieren deden mij denken aan twee leeuw-beelden uit Nederlands glorie-tijd, die ik eens — ik geloof in Harlingen — zag.

16) Tjamara = vliegenwaaier.

17) Zie I. W. IJerman, Beschrijving der oudheden nabij de grens der residentie Soerakarta en Djoejakarta.

DE TJANDI KALI-BËNING (ZUIDZIJDE).